

**Zajęcia przeznaczone dla klasy VIII szkoły podstawowej w wymiarze 1 godziny.
Zgodne z Podstawą programową.**

Podstawa programowa kształcenia ogólnego XXVII Europa i świat po I wojnie światowej XXXII Wojna obronna Polski we wrześniu 1939 r. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września) XXXIV Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką.

Cele:

Uczeń:

- opisuje kulturowe i cywilizacyjne następstwa wojny; charakteryzuje postanowienia konferencji paryskiej oraz traktatu w Locarno;
- ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i ład wersalski;
- charakteryzuje oblicza totalitaryzmu (włoskiego faszyzmu, niemieckiego narodowego socjalizmu, systemu sowieckiego);
- charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej;
- opisuje i omawia etapy wojny obronnej i wskazuje na mapach położenia stron walczących;
- podaje przykłady szczególnego bohaterstwa Polaków, np. obrona poczty w Gdańsku, walki o Westerplatte, obrona wieży spadochronowej w Katowicach, bitwy pod Mokrą i Wizną, bitwa nad Bzurą, obrona Warszawy, obrona Grodna, bitwa pod Kockiem;
- porównuje założenia i metody polityki niemieckiej i sowieckiej w okupowanej Polsce;
- wymienia przykłady zbrodni niemieckich i sowieckich (Palmiry, Katyń, kaźń profesorów lwowskich, Zamojszczyzna);

Lekcja może być realizowana przez 45minut. Podstawą do realizacji zajęć są trzy filmy edukacyjne. Każdy film stanowi odrębną całość i może być wykorzystany samodzielnie w całości, w pakiecie trzech filmów lub wybrane filmy fragmentarycznie.

Scenariusz na trzy godziny lekcyjne. Na każdą lekcję przeznaczony jest jeden film.

Film 1

Dlaczego obóz Stutthof powstał we wsi Stutthof?

Sytuacja Polaków w Wolnym Mieście Gdańsku.

Przed obejrzeniem filmu należy wprowadzić uczniów w temat.

Początków historii Wolnego Miasta Gdańska należy szukać w roku 1918 kiedy to kończyła się tzw. wielka wojna nazwana później przez historyków I wojną światową. Polacy wiązali z jej zakończeniem wielkie nadzieje ponieważ po raz pierwszy od wielu lat trzy państwa zaborcze walczyły po przeciwnych stronach. Jednym z najważniejszych problemów odradzającego się państwa było ustalenie jego granic. Zgodnie z postanowieniami traktatu wersalskiego Polsce przyznano dostęp do morza na długości ok. 147 kilometrów jednak bez Gdańska. Gdańsk jako samo miasto miał tu kluczowe znaczenie. Od wieków Gdańsk był miastem portowym, wielonarodowościowym i wielokulturowym. Poprzez posiadanie portu i związanych z tym przywilejów był też przez wieki jednym z najbogatszych miast w królestwie. W wyniku trzeciego rozbioru stał się częścią Królestwa Prus. Kiedy skończyła się I wojna światowa do wielu terenów prawo rościli sobie zarówno Polacy jak i Niemcy. Po części problem ten rozwiązano za pomocą plebiscytów, w których ludność miejscowa miała prawo wypowiedzieć się do którego państwa chce przynależeć. Tak było m.in. na Warmii, Mazurach, Powiślu czy Śląsku. Jednak Gdańsk ze względu na swoje znaczenie został przez mocarstwa, które wygrały wojnę ogłoszony Wolnym Miastem . Granice tego państwa-miasta zapisane zostały w artykule 100 w traktatu kończącego wojnę.

Przed obejrzeniem filmu możemy zadać uczniom pytania:

1. Z czym kojarzy Ci się Gdańsk?
2. Jakie jest dzisiaj znaczenie Gdańska dla Polski?

Nauczyciel podsumowuje odpowiedzi wskazując, że przez stulecia ludzie zapewne mieli podobne skojarzenia jeżeli chodzi o Gdańsk i z takich samych lub podobnych powodów był on ważny kiedyś i dzisiaj. Należy zwrócić uwagę, że Gdańsk był przez stulecia ważnym ośrodkiem handlowym i portowym i dzisiaj również ma ogromne znaczenie dla gospodarki regionu i kraju.

Przed projekcją filmu rozdajemy uczniom kartki z pytaniami i prosimy aby zapisali jak najwięcej odpowiedzi. Pracę można przeprowadzić indywidualnie lub grupowo.

Po zakończeniu projekcji uczniowie odczytują odpowiedzi, które udało im się zapisać.

Odpowiedzi można omówić według poniższego schematu.

1. Komu podlegało Wolne Miasto Gdańsk?

Spodziewana odpowiedź: Lidze Narodów.

Komentarz: Liga Narodów to międzynarodowa organizacja powołana po I wojnie światowej. Jej głównym zadaniem było zapobieganie konfliktom pomiędzy zrzeszonymi państwami. Do Ligi Narodów należały i Polska i Niemcy.

Pytanie dodatkowe: Czy Waszym zdaniem było to dobre rozwiązanie czy złe?

2. Jakie uprawnienia dostała Polska w WMG?

Spodziewana odpowiedź: Polska otrzymała w Wolnym Mieście Gdańsku nadzór nad kolejami, prawo do posiadania poczty, uprawnienia w Radzie portów i dróg wodnych, składnice tranzytowe na Westerplatte, nad interesami Polski czuwał Komisarz Generalny RP.

Komentarz: Gdańsk i okolice były w większości zamieszkałe przez ludność pochodzenia niemieckiego dlatego było bardzo ważne żeby Polska mogła mieć nadzór nad koleją czy posiadała pocztę bo to gwarantowało łączność z krajem.

3. Jakie organizacje tworzyli Polacy w WMG?

Spodziewana odpowiedź: Polacy tworzyli organizacje kulturalne takie jak chóry, orkiestry, harcerstwo, szkoły, w których uczono w języku polskim, parafie kościelne.

Komentarz: Polacy, którzy stanowili mniejszość w Wolnym Mieście Gdańsku bardzo dbali o zachowanie i upowszechnianie swojej kultury i nauki bo zdawali sobie sprawę jak ważne jest posługiwanie się językiem polskim i znajomość polskiej historii dla zaznaczenia swojej obecności i praw w WMG.

4. Jaki procent Polaków zamieszkiwał WMG?

Spodziewana odpowiedź: Polacy stanowili około 10 % ludności.

Komentarz: W całym Wolnym Mieście Gdańsku około 10 % mieszkańców przyznawało się do polskiego pochodzenia i związków z Polską chociaż nie wszędzie było tych osób tyle samo. Były takie miejsca gdzie Polacy stanowili większość jak np. Piekło w okolicach Sztumu, Trąbki Wielkie czy Ełganowo nazywane polskim gniazdem.

5. Kogo w pierwszej kolejności aresztowali Niemcy w 1939 roku?

Spodziewana odpowiedź: Jako pierwsi po wybuchu wojny zostali aresztowani nauczyciele, księża, harcerze, ziemianie, działacze organizacji polskich.

Komentarz: Wśród aresztowanych byli też kolejarze, pocztowcy, urzędnicy. Byli niebezpieczni ponieważ reprezentowali państwo polskie. W pierwszej kolejności aresztowano te osoby, które nie tylko same mogły działać przeciwko Niemcom ale mogły być również organizatorami oporu.

6. Ilu więźniów przywieziono 2 września do nowego obozu Stutthof?

Spodziewana odpowiedź około 150 osób.

Po zakończeniu projekcji uczniowie odczytują odpowiedzi, które udało im się zapisać.

Nauczyciel nawiązuje, że podobne organizmy państwowe istniały np. w starożytności i podaje za przykład polis grecką, która łączyła w sobie elementy organizacji miasta i państwa.

Nauczyciel rozdaje uczniom fragmenty Konstytucji Wolnego Miasta Gdańska i prosi o odpowiedź na pytania

Art. 1

Miasto Gdańsk i z nim powiązane terytorium tworzą pod nazwą "Wolne Miasto Gdańsk" państwo wolnościowe.

Co Twoim zdaniem oznacza, że Wolne Miasto Gdańsk miało być państwem wolnościowym?

Art. 4

Językiem urzędowym jest język niemiecki.

Polskojęzycznej ludności zapewnia się prawodawstwem i administracją wolny narodowy rozwój, szczególnie przez używanie języka ojczystego w szkolnictwie, jak i w wewnętrznej administracji oraz wymiarze sprawiedliwości

Art. 73

Wszyscy obywatele Wolnego Miasta są równi wobec prawa. Ustawy wyjątkowe nie są dopuszczalne. Mężczyźni i kobiety mają równe prawa obywatelskie i obowiązki. Społeczno-prawne przywileje lub niekorzyści wynikające z pochodzenia, stanu lub religii nie występują.

Art. 74

Każdy ma zapewnioną wolność osobistą. Pozbawienie lub ograniczenie wolności osobistej może nastąpić jedynie na zasadach i w trybie określonym w ustawie. Każdy pozbawiony wolności powinien być w następnym dniu powiadomiony przez odpowiedni urząd, z jakiej

przyczyny nakazane zostało pozbawienie wolności, niezwłocznie należy umożliwić mu złożenie sprzeciwu, co do pozbawienia wolności.

Art. 79

Każdemu zapewnia się, w ramach granic prawnych, wolność wypowiedzi ustnej, pisemnej lub innej. Prawo to nie może być naruszone przez układy pracownicze lub zatrudnienia. Nikt nie może być poszkodowany za stosowanie tego prawa.

Art. 84

Każdemu obywatelowi przysługuje, bez specjalnej zgody, prawo do pokojowego, niezbrojnego gromadzenia się. Zgromadzenia pod gołym niebem muszą być zgłaszane i mogą być zakazane, w wypadku zaistnienia bezpośredniego społecznego zagrożenia. Dla ochrony Volkstagu mogą być wydane ustawy specjalne. Procesje kościelne nie wymagają zgłoszenia.

Art. 85

Każdemu obywatelowi zapewnia się wolność zrzeszania się w celach nie kolidujących z prawem karnym, w związkach i stowarzyszeniach. Zapewnia się również wolność zrzeszania w związkach religijnych. Każdemu związkowi przysługuje prawo uzyskania zdolności prawnej według przepisów prawa obywatelskiego. Odmowa nie może być wydana ze względów politycznych, socjalnych lub religijnych.

Art. 86

Każdemu obywatelowi zapewnia się nienaruszalność mieszkania. Wyjątki dopuszczalne są tylko na podstawie ustawy.

Które z zapisanych w Konstytucji praw zostały przez Niemców złamane?

Klasa zostaje podzielona na grupy.

Zadanie: Stwórzcie plakat, który można by rozwiesić na ulicach ówczesnego Wolnego Miasta Gdańska w obronie praw Polaków.

Film 2

Dlaczego obóz Stutthof powstał we wsi Stutthof?

Lokalizacja miejsca pod budowę obozu.

Przed obejrzeniem filmu należy wprowadzić uczniów w temat

Budowa obozu w miejscowości Stutthof była częścią planów przygotowań do wojny jakie Niemcy prowadzili od 1933 roku, czyli od dojścia Hitlera do władzy. Utworzenie Wolnego Miasta Gdańska od początku było przez nich nieakceptowane i odbierane jako niesprawiedliwe. Zdawali sobie jednak sprawę, że w chwili ataku Polacy będą stawiali opór i chcieli w największym stopniu ten opór zminimalizować. Przejmowanie władzy w WMG i odbieranie praw Polakom nasiliło się zwłaszcza w ostatnich miesiącach przed wybuchem wojny. Wtedy też zapadła decyzja aby dla Polaków, którzy mogli stanowić zagrożenie dla niemieckiej władzy zbudować miejsce odosobnienia. Wybór padł na miejscowość Stutthof.

Przed obejrzeniem filmu możemy zadać uczniom pytania

1. Jakie zajęcia mogły być podstawą utrzymania ludności zamieszkującej wieś Stutthof i okolice?
2. Kto z Was był w Muzeum na terenie byłego obozu?

Jeżeli na to pytanie padną twierdzące odpowiedzi można zapytać:

Jakie wrażenie pozostało po zwiedzeniu tego miejsca?

Co najbardziej zapamiętali?

Nauczyciel podsumowuje odpowiedzi zwracając uwagę, że Stutthof, czyli dzisiejsze Sztutowo położone jest na żyznych terenach, na których możliwa jest uprawa roli dająca utrzymanie, ale też było to miejsce atrakcyjne turystycznie i jako takie było przed wybuchem wojny odwiedzane przez ludzi szukających miejsca na letni odpoczynek. Na pewno była znana przynajmniej mieszkańcom Wolnego Miasta Gdańska i okolic.

Przed projekcją filmu rozdajemy uczniom kartki z pytaniami i prosimy aby zapisali jak najwięcej odpowiedzi. Pracę można przeprowadzić indywidualnie lub grupowo.

Po zakończeniu projekcji uczniowie odczytują odpowiedzi, które udało im się zapisać.

Odpowiedzi można omówić według poniższego schematu.

1. Kiedy podjęto decyzję o budowie obozu we wsi Stutthof?

Spodziewana odpowiedź: Decyzję podjęto na przełomie lipca i sierpnia 1939 roku.

Komentarz: Latem 1939 roku Niemcy kończyli już przygotowania do wojny. Pierwszym krajem, który miał zostać zaatakowany była Polska. Należało tylko znaleźć dla międzynarodowej opinii pretekst. Dlatego Hitler zażądał min. wcielenia do Rzeszy terenów Wolnego Miasta Gdańska bo wiedział, że jest to żądanie, które nie zostanie spełnione.

2. Jakie warunki spełniał Stutthof aby stać się miejscem pod budowę obozu?

Spodziewana odpowiedź: Miejsce to musiało być odizolowane od większych skupisk ludzkich ale też dobrze skomunikowane z Gdańskiem i Prusami. Dodatkowo mieszkali tu sami Niemcy w większości popierający Hitlera i jego partię.

Komentarz: Obóz Stutthof był kolejnym tego typu miejscem, które naziści stworzyli dla swoich przeciwników. Pierwszy obóz koncentracyjny powstał w 1933 roku w pobliżu miejscowości Dachau. Doskonale więc wiedzieli jakie kryteria przyjąć aby przyszła machina śmierci dobrze działała.

3. Kto latem 1939 roku rozpoczął prace przygotowawcze pod budowę nowego obozu?

Spodziewana odpowiedź: Jako pierwsi teren pod budowę nowego obozu zaczęli przygotowywać więźniowie kryminalni przywiezieni z więzienia w Gdańsku.

Komentarz: Decyzja o budowie obozu zapadła jeszcze przed wybuchem wojny więc do czasu przybycia docelowych więźniów musiał ktoś zająć się przygotowaniem infrastruktury.

4. Co zastali pierwsi więźniowie, których przywieziono tu 2 września?

Spodziewana odpowiedź: Pierwsi więźniowie zastali ogrodzoną drutem kolczastym polanę z rozstawionymi wojskowymi namiotami, które miały służyć za schronienie do czasu wybudowania baraków. Komentarz: Założono, że obóz zostanie zbudowany rękami więźniów. Jednak aby akcja ta mogła ruszyć trzeba było przygotować teren chociaż wstępnie. Nie chodziło oczywiście ani o wygodę ani o bezpieczeństwo przyszłych więźniów a tylko o kontrolę nad nimi i pokazanie, że wszystko jest doskonale przygotowane .

5. Z jakich miejsc/miejscowości przywożono do obozu więźniów na początku funkcjonowania obozu?

Spodziewana odpowiedź: Pierwsi więźniowie przybyli z Gdańska, Gdyni, Torunia, Bydgoszczy i całego Pomorza

Komentarz: Obóz Stutthof na początku przeznaczony był dla Polaków zamieszkujących Pomorze. Dopiero w kolejnych latach zaczęto w nim osadzać ludzi innych narodowości.

6. Jakie budynki powstały jako pierwsze na terenie obozu?

Spodziewana odpowiedź: Jako pierwsze powstały dwa baraki, kuchnia obozowa, wieżyczka dla strażników i brama wejściowa do obozu i budynki – koszary dla załogi SS.

Komentarz: Od początku zakładano, że obóz przeznaczony będzie dla kilkunastu tysięcy ludzi więc założono jego systematyczną rozbudowę poczynając od najpotrzebniejszych pomieszczeń.

Nauczyciel podsumowuje obejrzany film zwracając uwagę, że budowa powstanie obozu Stutthof było działaniem przemyślanym i zaplanowanym nastawionym na eksterminację polskiej ludności zamieszkującej tereny Pomorza.

Zadanie

Nauczyciel poleca jeszcze raz obejrzeć fragment filmu od 5 minuty 19 sekundy do 8 minuty 19 sekundy, na którym widać makietę obozu z pierwszej fazy budowy. W Muzeum Stutthof istnieje wiele wspomnień byłych Więźniów, którzy przeżyli obóz i po wojnie złożyli relację. W czasie kiedy przebywali w obozie nie mogli się z nikim kontaktować a tym bardziej opowiadać o tym co się tam dzieje. Patrząc na makietę obozu opisz co mógł widzieć Więzień, który przebywał tam na przełomie 1939/40 roku.

Film 3

Dlaczego obóz Stutthof powstał we wsi Stutthof?

Warunki życia w obozie pierwszych więźniów.

Przed obejrzeniem filmu należy wprowadzić uczniów w temat

Pierwsi więźniowie zostali przywiezieni do obozu Stutthof już 2 września 1939 roku. Był to dopiero drugi dzień wojny i jeszcze nie było wiadomo ani kiedy ani jak ona się skończy a Niemcy już wprowadzali w czyn założenia eksterminacji polskiej ludności na tych terenach. Doskonale przygotowane listy z nazwiskami tych, których należało wyeliminować w pierwszej kolejności stały się podstawą do aresztowań wytypowanych osób. Ludzie byli zabierani z domów lub miejsc pracy bez możliwości zabrania jakichkolwiek rzeczy osobistych czy ubrań na zmianę. Jeżeli zaś mieli przy sobie jakieś pieniądze czy kosztowności to zostały im odebrane. W obozie na początku nie zapewniono im żadnej odzieży czy środków higienicznych. W takich warunkach musieli przetrwać pierwszą obozową jesień i zimę.

1. Przed obejrzeniem filmu możemy zadać uczniom pytania

Kto z Was był w Muzeum na terenie byłego obozu?

Jeżeli na to pytanie padną twierdzące odpowiedzi można zapytać:

Jakie wrażenie pozostało po zwiedzeniu tego miejsca?

Co najbardziej zapamiętali?

2. Jakie rzeczy/przedmioty osobiste mogłyby pomóc przetrwać więźniom w obozie?

Nauczyciel podsumowuje odpowiedzi wskazując, że więźniowie przywiezieni we wrześniu 1939 byli w szczególnie trudnej sytuacji. Właśnie zaczęła się wojna i wszyscy byli niepewni dalszego losu a oni dodatkowo pozbawieni zostali chociażby minimalnego zabezpieczenia. Bez dodatkowego ubrania, środków higienicznych, rzeczy, które dzisiaj uważamy za naturalne w codziennym życiu.

Przed projekcją filmu rozdajemy uczniom kartki z pytaniami i prosimy aby zapisali jak najwięcej odpowiedzi. Pracę można przeprowadzić indywidualnie lub grupowo.

Po zakończeniu projekcji uczniowie odczytują odpowiedzi, które udało im się zapisać.

Odpowiedzi można omówić według poniższego schematu.

3. Jak były zbudowane baraki?

Spodziewana odpowiedź: Baraki były drewniane, bez fundamentów z podłogą położoną na ziemi.

Komentarz: Drewniane baraki były nie ocieplane i nie przystosowane do zmiennych warunków atmosferycznych. Nie chroniły ani przed mrozem, ani przed upałem, nie zabezpieczały też przed opadami atmosferycznymi. W takich pomieszczeniach temperatura wewnątrz podobna jest do tej zewnętrznej.

4. Jak byli ubrani pierwsi więźniowie?

Spodziewana odpowiedź: Pierwsi więźniowie chodzili w ubraniach, w których zostali aresztowani.

Komentarz: Ubrania pierwszych więźniów obozu Stutthof były ich prywatną własnością. Pasiaki, które tak nieodłącznie kojarzą się z wizerunkiem więźnia obozu były przypisane do obozów koncentracyjnych a w 1939 roku Stutthof takim obozem jeszcze nie był.

5. Czym były klumpy?

Spodziewana odpowiedź: Klumpy to rodzaj obozowego obuwia, które składało się z drewnianej podeszwy i paska skóry.

Komentarz: Klumpy były nie tylko niewygodne i nie chroniły przed zimnem ale narażały noszącego je na otarcia a przy tym łatwo było w nich skręcić nogę lub nabawić się innych dolegliwości.

6. Co więźniowie jedli na śniadanie i kolację?

Spodziewana odpowiedź: Więźniowie na śniadanie i kolację dostawali kromkę chleba z kawałkiem margaryny i marmoladą z brukwi, czasami plasterki kiełbasy, do tego kubek kawy zbożowej.

7. Co więźniowie jedli na obiad?

Spodziewana odpowiedź: Na obiad więźniowie dostawali około litra zupy ugotowanej z najgorszej jakości warzyw.

8. Jak więźniowie zdobywali wodę do picia?

Spodziewana odpowiedź: Więźniowie zimą topili śnieg i lud a latem pili wodę z kranów na terenie obozu, która była nieprzydatna spożycia.

Komentarz: Wyżywienie w obozie było bardzo skąpe. Nie dostarczało ważnych dla organizmu składników odżywczych. To kilkaset kalorii dziennie przy ciężkiej wielogodzinnej pracy.

9. Jaki komanda pracy istniały w obozie?

Spodziewana odpowiedź: W obozie działały komando leśne- karczujące lasy, komando transportowe – transportujące drewno do tartaków, działały też warsztaty rzemieślnicze.

Komentarz: Praca więźnia w obozie miała przede wszystkim przynosić Niemcom zysk a ponieważ była bardzo ciężka i nawet najbardziej niebezpieczna wykonywana była bez zabezpieczeń to często przyczyniała się do śmierci więźniów.

10. Do czego służyły numery przydzielane więźniom?

Spodziewana odpowiedź: Numery zastępowały w obozie imię i nazwisko człowieka.

Komentarz: Każdy więzień po przyjęciu do obozu dostawał numer, którym musiał się posługiwać na co dzień. Odebranie imienia i nazwiska miało również pozbawić więźnia tożsamości i upodobnić do wszystkich pozostałych więźniów.

11. Kim byli Polacy zamordowani w dwóch egzekucjach w styczniu i marcu 1940r?

Spodziewana odpowiedź: Straceni Polacy byli pracownikami polskich urzędów, kolejarzami, księżmi, celnikami.

Komentarz: Egzekucje ze stycznia i marca 1940 roku były dopełnieniem planu eksterminacji polskiej inteligencji, którą zapoczątkowano wraz z wybuchem wojny.

Nauczyciel podsumowuje obejrzany film zwracając uwagę, że życia więźnia w obozie było cały czas zagrożone. Mógł umrzeć zabity przez ss-mana, zginąć przy ciężkiej pracy, umrzeć z głodu, wyczerpania czy zimna

Zadanie

Na podstawie filmu spróbuj odtworzyć dzień – od pobudki po zaśnięcie- życia więźnia w obozie. (spróbuj zawrzeć w swoim opisie jak najwięcej informacji o tym jak więzień mieszkał, co jadł, gdzie pracował, jak się ubierał)

Scenariusz na jedną godzinę lekcyjną z wykorzystaniem trzech filmów.

Przed obejrzeniem filmu należy wprowadzić uczniów w temat

Historia obozu Stutthof, który istniał przez ponad 5 lat i pochłonął życie 65 tysięcy ludzi nierozdzielnie związana jest z decyzjami i wydarzeniami z 1918 roku kiedy zakończyła się I wojna światowa nazywana wtedy wielką wojną. Niemcy, którzy tę wojnę przegrali poczuli się skrzywdzeni postanowieniami , które zwycięskie mocarstwa podjęły w Wersalu. Wtedy min. zdecydowano, że Gdańsk, który był miastem, które chcieli mieć w swoich granicach i Polacy i Niemcy będzie Wolnym Miastem z równymi prawami dla wszystkich jego obywateli. Aby

zapobiec konfliktom politycznym oddano go pod nadzór Ligi Narodów. Z czasem Niemcy zaczęli coraz głośniej domagać się przyłączenia Gdańska do Rzeszy i prześladować zamieszkujących w nim Polaków. Latem 1939 roku byli już gotowi do wojny i postanowili rozprawić się z zamieszkującymi te tereny Polakami zwłaszcza z tymi, którzy aktywnie działali w polskiej kulturze czy oświacie.

W nadmorskiej miejscowości Stutthof rozpoczęli przygotowania pod budowę nowego obozu, do którego pierwszych więźniów przywieźli 2 września 1939 roku. Pierwsi więźniowie sami karczowali okoliczne lasy, stawiali baraki i wszystkie zabudowania obozowe. Przetrzymany w nieludzkich warunkach ginęli w egzekucjach, umierali z głodu, chorób i wyczerpania.

Przed obejrzeniem filmu możemy zadać uczniom pytania:

Kto z Was był w Muzeum na terenie byłego obozu?

Jeżeli na to pytanie padną twierdzące odpowiedzi można zapytać:

Jakie wrażenie pozostało po zwiedzeniu tego miejsca?

Co najbardziej zapamiętali?

Nauczyciel dzieli uczniów na 3 grupy. Każda z grup ma za zadanie obejrzeć jeden film i wykonać do niego zadania

Film 1

Dlaczego obóz Stutthof powstał we wsi Stutthof?

Sytuacja Polaków w Wolnym Mieście Gdańsku.

Uczniowie otrzymują tekst wprowadzający

Początków historii Wolnego Miasta Gdańska należy szukać w roku 1918 kiedy to kończyła się tzw. wielka wojna nazwana później przez historyków I wojną światową. Polacy wiązali z jej zakończeniem wielkie nadzieje ponieważ po raz pierwszy od wielu lat trzy państwa zaborcze walczyły po przeciwnych stronach. Jednym z najważniejszych problemów odradzającego się państwa było ustalenie jego granic. Zgodnie z postanowieniami traktatu wersalskiego Polsce przyznano dostęp do morza na długości ok 147 kilometrów jednak bez Gdańska. Gdańsk jako samo miasto miał tu kluczowe znaczenie. Od wieków Gdańsk był miastem portowym, wielonarodowościowym i wielokulturowym. Poprzez posiadanie portu i związanych z tym przywilejów był też przez wieki jednym z najbogatszych miast w królestwie. W wyniku trzeciego rozbioru stał się częścią Królestwa Prus. Kiedy skończyła się I wojna światowa do wielu terenów prawo rościli sobie zarówno Polacy jak i Niemcy. Po części problem ten rozwiązano za pomocą plebiscytów, w których ludność miejscowa miała prawo wypowiedzieć się do którego państwa

chce przynależeć. Tak było min na Warmii, Mazurach, Powiślu czy Śląsku. Jednak Gdańsk ze względu na swoje znaczenie został przez mocarstwa, które wygrały wojnę ogłoszony Wolnym Miastem. Granice tego państwa-miasta zapisane zostały w artykule 100 traktatu kończącego wojnę.

Obejrzyjcie uważnie film

Zadanie 1

Odpowiedzcie na pytania:

- Jakie uprawnienia dostała Polska w Wolnym Mieście Gdańsku?
- Czy waszym zdaniem było to ważne ?
- Jakie organizacje tworzyli Polacy w Wolnym Mieście Gdańsku?
- Dlaczego było tak ważne, że powstawały właśnie takie organizacje?
- Kim byli Polacy, którzy jako pierwsi zostali aresztowani i osadzeni w obozie?
- Dlaczego Niemcy właśnie tych ludzi chcieli wyeliminować jako pierwszych?
- Które artykuły Konstytucji Wolnego Miasta łamali Niemcy swoim postępowaniem wobec Polaków?

Art. 4

Językiem urzędowym jest język niemiecki.

Polskojęzycznej ludności zapewnia się prawodawstwem i administracją wolny narodowy rozwój, szczególnie przez używanie języka ojczystego w szkolnictwie, jak i w wewnętrznej administracji oraz wymiarze sprawiedliwości

Art. 73

Wszyscy obywatele Wolnego Miasta są równi wobec prawa. Ustawy wyjątkowe nie są dopuszczalne. Mężczyźni i kobiety mają równe prawa obywatelskie i obowiązki. Społeczno-prawne przywileje lub niekorzyści wynikające z pochodzenia, stanu lub religii nie występują.

Art. 74

Każdy ma zapewnioną wolność osobistą. Pozbawienie lub ograniczenie wolności osobistej może nastąpić jedynie na zasadach i w trybie określonym w ustawie. Każdy pozbawiony wolności powinien być w następnym dniu powiadomiony przez odpowiedni urząd, z jakiej przyczyny nakazane zostało pozbawienie wolności, niezwłocznie należy umożliwić mu złożenie sprzeciwu, co do pozbawienia wolności.

Art. 79

Każdemu zapewnia się, w ramach granic prawnych, wolność wypowiedzi ustnej, pisemnej lub innej. Prawo to nie może być naruszone przez układy pracownicze lub zatrudnienia. Nikt nie może być poszkodowany za stosowanie tego prawa.

Art. 84

Każdemu obywatelowi przysługuje, bez specjalnej zgody, prawo do pokojowego, niezbrojnego gromadzenia się. Zgromadzenia pod gołym niebem muszą być zgłaszane i mogą być zakazane, w wypadku zaistnienia bezpośredniego społecznego zagrożenia. Dla ochrony Volkstagu mogą być wydane ustawy specjalne. Procesje kościelne nie wymagają zgłoszenia.

Art. 85

Każdemu obywatelowi zapewnia się wolność zrzeszania się w celach nie kolidujących z prawem karnym, w związkach i stowarzyszeniach. Zapewnia się również wolność zrzeszania w związkach religijnych. Każdemu związkowi przysługuje prawo uzyskania zdolności prawnej według przepisów prawa obywatelskiego. Odmowa nie może być wydana ze względów politycznych, socjalnych lub religijnych.

Art. 86

Każdemu obywatelowi zapewnia się nienaruszalność mieszkania. Wyjątki dopuszczalne są tylko na podstawie ustawy.

Zadanie 2

Wyobraźcie sobie, że jest lato 1939 roku. Jesteście dziennikarzami i przyjeżdżacie do Wolnego Miasta Gdańska. Napiszcie krótki artykuł do swojej gazety ukazującej się w Warszawie, w którym opiszecie jak żyją Polacy w WMG?

Film 2

Dlaczego obóz Stutthof powstał we wsi Stutthof?

Lokalizacja miejsca pod budowę obozu.

Uczniowie otrzymują tekst wprowadzający.

Budowa obozu w miejscowości Stutthof była częścią planów przygotowań do wojny jakie Niemcy prowadzili od 1933 roku, czyli od dojścia Hitlera do władzy. Utworzenie Wolnego Miasta Gdańska od początku było przez nich nieakceptowane i odbierane jako niesprawiedliwe. Zdawali sobie jednak sprawę, że w chwili ataku Polacy będą stawiali opór i chcieli w największym stopniu ten opór zminimalizować. Przejmowanie władzy w WMG i odbieranie praw Polakom nasiliło się zwłaszcza w ostatnich miesiącach przed wybuchem wojny. Wtedy też zapadła decyzja aby dla Polaków, którzy mogli stanowić zagrożenie dla niemieckiej władzy zbudować miejsce odosobnienia. Wybór padł na miejscowość Stutthof.

Obejrzyjcie uważnie film. Szczególnie dokładnie fragment od 5 minuty 19 sekundy do 8 minuty 19 sekundy, na którym widać makietę obozu z pierwszej fazy budowy.

Zadanie 1

Odpowiedzcie na pytania

- Jakie budynki powstały jako pierwsze na terenie obozu?
- Jak myślicie dlaczego budowę rozpoczęto właśnie od tych pomieszczeń?
- Jakie materiały posłużyły do budowy pierwszych budynków?
- Jak myślicie dlaczego użyto właśnie tego budulca?

Zadanie 2

W Muzeum Stutthof istnieje wiele wspomnień byłych Więźniów, którzy przeżyli obóz i po wojnie złożyli relację. W czasie kiedy przebywali w obozie nie mogli się z nikim kontaktować a tym bardziej opowiadać o tym co się tam dzieje. Patrząc na makietę obozu opisz co mógł widzieć Więzień, który przebywał tam na przełomie 1939/40 roku.

Film 3

Dlaczego obóz Stutthof powstał we wsi Stutthof?

Warunki życia w obozie pierwszych więźniów.

Uczniowie otrzymują tekst wprowadzający.

Pierwsi więźniowie zostali przywiezieni do obozu Stutthof już 2 września 1939 roku. Był to dopiero drugi dzień wojny i jeszcze nie było wiadomo ani kiedy ani jak ona się skończy a Niemcy już wprowadzali w czyn założenia eksterminacji polskiej ludności na tych terenach. Doskonale przygotowane listy z nazwiskami tych, których należało wyeliminować w pierwszej kolejności stały się podstawą do aresztowań wytypowanych osób. Ludzie byli zabierani z domów lub miejsc pracy bez możliwości zabrania jakichkolwiek rzeczy osobistych czy ubrań na zmianę. Jeżeli zaś mieli przy sobie jakieś pieniądze czy kosztowności to zostały im odebrane. W obozie na początku nie zapewniono im żadnej odzieży czy środków higienicznych. W takich warunkach musieli przetrwać pierwszą obozową jesień i zimę.

Przed projekcją filmu rozdajemy uczniom kartki z pytaniami i prosimy aby zapisali jak najwięcej odpowiedzi. Pracę można przeprowadzić indywidualnie lub grupowo

Obejrzyjcie uważnie film

Zadanie 1

- Odpowiedzcie na pytania
- Jak byli ubrani pierwsi więźniowie?
- Z czego składało się wyżywienie więźniów?
- Jak wyglądała praca więźniów?
- Dlaczego więźniom w obozie przydzielano numery?

Zadanie 2

Zastanówcie się co jest dla Was najważniejsze w życiu. Czy to jakaś osoba, wartość, uczucie? Niech każdy z was poda trzy przykłady. A teraz pomyślcie co mogło być taką najważniejszą wartością dla osoby uwięzionej w obozie. Swoje przemyślenia zapiszcie np. na arkuszu brystolu.